

akitaniako triangelua

Gisa da euskaltzaila eta abertzaleon artan Euskal Herriak galdu dituen lurraldeen kezka eta barne ximikoa behin eta berriz agertzea.

Erdaldundutako arabar "ergoienak" ikustean biztanlerik ezaz hustutzen, iraungitzen eta hiltzen ari diren nafartar eta xiberutar herriskak ezagutzeari; han eta hemen herriaren odola eta giharrea izandako euskaltasuna, leku izenetan idurturik azken aztarnaren antzera topatzen; gisa da, esaten nuen, abertzaleon bihotzak asaldatzea. Hori guztia, askotan, ardurarik txikiena piztu gabe gertatzen ari dela erreparatzen baita. Baiarmon, Jakan, Bureban, eta bestetan, erdalkuntza nola gertatu ote zen begien aurrean dugu (edo izan dugu luzaz). Oihenarte eta Jaurgain, Kruttwig eta Seilliez, Latxaga eta Lizundia, gainbeherakada horrek sortzen duen ximiko horren lekuko eta iragarle ditugu.

Ez euskaldunak bakarrik, ordea. Besterik ere ba da Euskal Herriatik at. Eta "triangle aquitain" delakoaren tema hori, garbi agertzen da "Sciences eta Avenir" zientzai-hilabetekarian, 1977-ko Apiril-ko alean.

Akitania-ko euskaltasunaren arazoa zertan datzan eta zertan dagoen azaldu nahirik, lau zatitan azaltzen ditu Henri de St. Blanquat-ek gaur arteko azterketen gorabeherak (376-381.orr.)

Sustaiei dagokionez -dio egileak- maila hauetan batera agertzen da euskaldun

Bordale-Baiona-Andorra triangelua: 1/ serologiaz; 2/ hizkuntzaz; 3/ arkeologiaz; eta 4/ jatorrizko legediaz.

SEROLOGIA-ri dagokionez (odolaren azterketa), eta beste lekutan eta izkributan aipatuak izan diren ikertzapenak hitz gutxitara bilduz, St. Blanquat-ek gauza bat erakusten du: "Akitaniako triangelu" harrigarri horretan, nabarmen dagoela herri desberdin baten odol-oinarria. Euskaldunak (eta gauza bera akitaniar "bitxi" horiek) askoz ere ugariago ditugu geure odoletan Rhesus-negatibo eta Zero-talde delakoak, inguruko herriek baino.

Hots, askoz ere iraunkorrago da herrietan odol-mota (serologia) hezurren itxura eta neurriak (antropometria) baino. Segur da, hortaz, Vallois-ek eta Ruffié-k frogatu dutenez, Akitaniako sustraia euskalduna dela alde horretatik. (Gauza bera aurkitu zuen Quilici-k, behin azaldu nuen; ikus "Communautés du Sud", Fabre/Lacroix-- Coll.10/18-81/98.orr.)

Akitaniako odol-berezitasuna, dena dela, Ahuñamendiz bi alderdian aurkitzen da: "Les populations des deux versants pyrénéens montrent exactement la même répartition de facteurs sanguins".

Serologiari dagokionez, hartaz, eta berezitasun horren herrialdea osoki emana

tekotan, "Akitaniako triangelua"ri, Andorra-Tudela-Bureba-Laredo trapezoidea behar zaio erantsi.

HIZKUNTZAREN mailan, bigarrenekorik, "sustrato"aren arazoa azaltzen du St. Blanquat-ek hitz gutxitan. Bai toponimiak (leku-izenak), bai kaskoienaren isoglosek (dialektoek), behin eta berriz, markatzen dute akitaniar triangelu famatu hori. (Hain zuzen ere -norbaiti interesgarri gerta dakiokelakoan aipatzen dut-egun ahuetan agertu da euskal sustrato horrixe buruz otsailean eman nuen hitzaldia; ikus "Mundaiz", EUTG, n. 7, Marzo 1977, 1-8. orr.)

"On aurait parlé basque -dio St. Blanquat-ek jusqu'en Andorre en plein Moyen Age". Hegoaldeko ikertzapenak azaltzen du, (Oraintxe argitara da katalanak honi buruz idatzi dituen artikuluen bilduma; "Entre dos Llenguatges" -Edit. Curial-Barcelona. Bigarren liburukia dugu guk interesgarriena). Eta Iparraldeari dagokionez, Tolosa-ko Unibertsitatean ikerlan hau zuzentzen duten Aillières eta Xavier Ravier, "études qui semblent en train de montrer une extension comparable du basque sur le versant nord des Pyrénées à la même époque".

ARKEOLOGIAREN mailan, hirugarrenekorik, Mohen-en ikerlanak aipatzen ditu St. Blanquat-ek. Bai hilobietan, bai burdinazko ezpatetan, bai eltzegintzan, herri berezi bat agertzen da garbiki Akitaniako triangeluan: "plusieurs éléments s'accordent pour suggérer l'existence d'une culture matérielle originale dans le triangle à cette époque pré-celtique". Ageri denez, zeltak etorri baino lehenagotik ere (!) oso iaioak bide ziren gure arbasoak burdigintzan; eta (-VI) mendean Britainiaraino eta are Kornuaille-raino ere saltzen bide zituzten burdinazko beren ezpatak eta gainerako tresnak.

OHITURA ZAHARREI eta letrarik gabeko usadioiei dagokienez, azkenekorik, Ourliac, Poumarède eta M. Bordeaux-en ikerlanak aipatzen ditu artikulua egileak. Bi ohitura omen daude Akitaniako triangeluan guztiz harrigarri eta guztiz ere erromatar eskubidearen aurkako: "retrait linager" delakoa (lurralde bat norbaitek salduta ere, senitartekoez askoz beranduago ere berriz berengana biltzeko eskubidea); eta "aïnesse absolue" deritzana (etxeko ondasunak etxeko seme-alaben arteko zaharrenak beretzat biltzea, neska ala mutila den begiratu gabe).

Eta lehenago ere Sant Saëns-ek eta bestek emana zuten irizpidea ematen digu St. Blanquat-ek ere: l'aïnesse absolue et le retrait linager pouvaient être aussi les vestiges d'une ethnique".

Zer nik eantsiko? Artikulua xeheki irakurtzea euskalduni damutuko ez zaio- la besterik.

TXILLARDEGI

TXARANbel

Euskal Liburuak
Emakumeen Liburuak
Zurezko jostailuak

Donibane karrika, 5
DONIBANE LOHITZUN
LAPURDI